

nila, kmetijsko šolo v slovenskim jeziku v Ljubljani brez plačila začeti, in je nju ponudno pismo deželniemu poglavarstvu izročila, katero je 20. dan p. m. oznanilo, de je minister uka to ponudbo z velikim veseljem sprejel; 6) natís družtviniga létopisa (Annalen) od več lét skupej je večidel dokončan in bo udam kmalo razdeljen; 7) od Novíc je bilo povedano, de se njih prejemniki od léta do léta množijo, in de je rajtinga vsih tečajev skupej skazala, de Novíce od svojiga začetka noter dozdej družbi niso ne eniga vinarja stroškov prizadjale; 8) dopís gosp. viteza Golda, ko je bil še poslanec v Frankobrodu in v nemškim kmetijskim zboru po očitni volji nadvojvoda Joana pričijoč, je bil današnjemu zboru oznanjen; zraven tega pa je bilo tudi povedano, de krajnska kmetijska družba ne misli v nobeno politiško zavezo z Frankobrodskim kmetijskim družtvam stopiti; dobrih kmetijskih skušinj in občnkoristnih svetov pa ne bo nikdar zaničevala, ampak jih bo s hvaležnostjo sprejemala, nej pridejo od kodar koli hočejo; 10) oznanilo deželniiga poglavarstva od 15. grudna je bilo zboru na znanje dano, v katerim se bere, de je pripravljeno, kmetijsko družbo na vso moč podpirati, in če kmetijska družba eno ali drugo reč od c. k. kantonskih gospok ali od kresij želí, nej se družba, brez de bi zató deželno poglavarstvo vsakikrat prašala, na ravnost na kresije in gosposke verne, katerim je ukazano, družbi postreči, kjer koli zamorejo.

(Dalje sledí.)

Nova ministerska ukaza.

Gojzdné pravíce posestnikom varovati, je ukazalo ministerstvo, de v varstvo gojzdov postavljeni gojzdniki (gorniki ali borštarnji) in čuvaji gojzdov, nej so v cesarski ali necesarski službi, morajo priseči. Takim v prisego vzetim varham se ima potem vse verjeti tudi brez družih prič, kar bojo v svoji službi govorili in povedali — ako se skaže, de od svoje zatožbe nobeniga lastniga dobička nimajo pričakovati. Zavoljo svoje lastne varnosti znajo v službi pušo in meč imeti, kteriga orožja se pa smejo samó v pravični sili poslužiti.

Za tó, kar srenje ali soseske iz svojiga lastniga premoženja zidajo ali delajo, jim ni treba prihodnjích več vikšiga dovoljenja iskati.

Kakó dolgo še ne bomo lažnivosti svojiga pravopisa slovó dali?

(Dalje.)

Kaj nam pomaga soglasje — vprašam — v samim pisanji, če se tudi v izréko ali branje in govorenje ne preséli? Nič družiga, kakor de nam na drugi strani novo in veliko nasprotniši nesoglasje med pisanjem in izréko napravi, in bravcam in pisavcam nepotrebno motenje dela. Kaj nam pomaga, postavim, de pri prédnih izgledih ostanem: prijatel, sim hotel, sim hodil pisati, če vender vsi temu pisanju nasprot: prijatu, sim hotu, sim hodu izrečemo in beremo! — Zraven tega ni pozabiti, de je tudi še to soglasje, ki v samim pisanji obstojí, le polovito, kér se po njem le soglasniki stanovitno ohranijo, glasniki pa dostikrat izpahnejo, ali pa spremené. Tako se v predej vpeljanih izgledih glasnik v pervim in drugim izpahne, in le v tretjim obderží. Ali je tedej vredno, za tako polovito in lažnivo soglasje v pisanji, veliko imenitniši in resnično soglasje med pisanjem in izréko zameniti? —

5. Še en drug in sicer edin vzrok, kteri sam nekaj pametniga v podlogo ima, je ta, de se s takošnim pravopisam izvod ali ishájja kake besede, ali pa nje sklanjanje v mnogih sklonih, štivilu in polu na znanje da. Tako postavim, pišemo: ljudstvo, lepši, nekaj, vse, težkó, de očitno storimo, de seperva beseda od ljud, druga od lep, tretja od nek in kaj, četerta in peta od

ves in težak ishaja, desiravno pri navadnim in lepglasnim govorenji v prvi besedi **d** izpahnemo, v drugi **p** v **v**, v tretji **a** v **e**, v četerti **v** v **u** in peti **ž** v **š** spremenimo, in *ludstvo, levši, nekej, use, teško* izrečemo. Po enakim namesti *krèh, tópu, brav* pišemo: *kruh, tópel, bral*, de pokažemo, de besede *krèh* v drugih sklonih námesi è: **u** ima; namreč: *kruha, kruhi*, i. t. d.; besede: *tópu, brav* pa v daljnim sklanjanji **l** namest **u** ali **v** dobé, namreč: *toplíga, toplímu, topla toplí*, i. t. d. *brala, bralo, brali*, i. t. d. Je vprašanje, ali je ta vzrok našiga pravopisa takó imeniten, de tako motljivo in narobe pisanje zasluži? —

Jez mislim, de tudi ta ne, in kolikanj jez previditi zamorem, sta oba namena, ki jih ta vzrok v sebi ima, namreč: ishajanje in sklanjanje besedí nanzanovati, ne le sploh *nepotrebna*, ampak tudi *šeljem* bravcov in poslušavcov, in *skladnosti pisanja*, in vsim *pametnim pravopisam* drugih narodov nasproti. To želim svojim poštovanim bravcam skazati, in ni sim v tesnóbi zavolj razumov; le tega nevém, če jih bom z dosti umevno besedo razlagati zamogel.

(Dalje sledí.)

Dopis slovenskiga vojaka iz Laškiga. *)

Vareze 19. prosenca 1849.

Predragi moj Tonče! „Ne vzémi mi za hudo, de Ti do tega časa nisim nobene čerke na znanje dal, kér nekterikrat nisim imel časa, drugikrat sim bil bolan, in tako do današnjiga dné nisim mogel Tvojih želj spolniti. Preden Ti dam vediti, kaj je noviga in kako se mi zde kaj godí, Ti hočem poprej enmalo svoje včasi veselo, včasi bitko življeaje razodeti. — Kdaj de smo iz Ljubljane šli, Ti bo morde še znano. Iz Ljubljane smo na ravnost v Treviso šli, kjer smo en čas bili; od tod smo šli v Mestre pri Benedkah, kjer sim pervikrat sovražnika pred obličje dobil, in pervikrat kugle žvižgati slišal. Kako veselo življenje sim tukej imel, Ti nisim v stanu povedati, zakaj tukej sim pervikrat življenje slovenskiga vojaka vživati začel; sami Slovani smo skorej na Laškim v bran proti sovražniku. Pa kmalo bi bilo šlo moje življenje rakam žvižgat, enkrat po eni granati, ki se je komej štiri čevlje od mene razletela, drugikrat je pa kugla, 36 funtarca, lih zraven mene na tla padla. Pa dolgo nam ni bilo dano tukej biti, zakaj naš hrabri oče Radetzky nas je hotel vse Krajnce pri sebi imeti in tako smo mogli iz Mestre se na pot proti Milani podati.“

Ko smo iz Mestre v Treviso prišli, me je huda merzlica popadla, in tako sim mogel svoje tovarše zapustiti in v špital iti; tretji dan me je v špitalu še zlatenca poprijela, in žesim mislil, de nikoli več ne bom zemlje tlačil; pa Bog mi je kmalo zdravje dal, in nisim bil dalje kakor poldrugi mesec v špitalu. Ko sim se ozdravil, sim šel v Milano. Kako lahko sim hodil, boš lahko prepričan, če pomisliš, de sim od Verone do Milane spet merzlico imel; vender sim radovoljno puško nosil. Ko sim v Milano prišel, me je spet merzlica popustila, in od tega časa do današnjiga dneva nisim nobene bolezní več imel, in sim takó zdrav, de še nikoli tako. — Kaj bi Ti od Milane pisaril? de je lepo mesto, že tako veš. V Milani smo bili poldrugi uesec. Iz Milana smo šli v Sesto Calendo práv na Piemontezko meje, kjer le voda Tičino, ki lih tukej iz jezera (Lago Maggiore) izvira, obe deželi delí. Tukej smo šli jez in še dva druga korprola (desetnika) na Piemont

*) Pričijoči dopis, kteriga je vérli korporal Pirnat svojimu prijatlu gosp. T. P. v Ljubljani pisal, bo bravcam Novíc zavoljo več reči gotovo práv vseč. Mi nismo v njem clo nič premenili, razun tega de smo sémtertjé kak slovníski popravek popravili. Vredništvo.

čez. Pietmontežki vojaki so nam večkrat rekli, de se nočejo več zoper nas vojskovati, in de le težko čakajo, kdaj de bomo tje prišli, de bi k nam prestopili. Iz Sesto Calende smo šli v Varese, kjer smo še zdaj! Lahje so spet enmalo začeli se napihovati in nekeje na Francoze štejejo. Pa nej se le še enkrat vzdignejo, tepeni bojo, de še nikoli tako, in če lih tudi Francozje pridejo jim pomagat. Obéh se nič ne bojimo, kér slovenskiga duha smo! — Govori se pri oficirjih, de bo kmalo spet vojska, in če Piemontezi ne bojo šli nad nas, jih bomo pa mi ob kratkim začeli šegatati z kuglami in smodnikam.“

„Z eno besedo, komej tukej armade čakajo, de bi se spet vojska začela!“

„No, Tonče! kaj kej dela vaša pravicoljubna Slovenija, ali še zmirej hodi na dan? kako je z našim jezikam kej? Tonče! tudi pri nas v daljni deželi, kjer te kterikrat eviva! slišmo vpiti, so se jeli slovenskiga jezika poprijemati. Kmetijske Novice dobivam od eniga gosp. oberlajtnanta,*) ktere skorej vsak dan gmajnarjem práv z veseljem zavolj naše ljube domovine in tudi feldbebelnam berem in jih razlagam. Kar me pa nar bolj veseli, je tó, de eniga oficirja zdaj učim brati in govoriti slovensko. Verjemi mi Tonče! še nobeniga dela nisim s takošnjim veseljem opravljal. — Skorej vse za našo slovensko domovino živí in gorí. Nej živí naša draga Slovenija!“

„Druziga Ti ne vé m nič več pisati, kakor de se za Slovenijo trudi, zdrav ostani in piši kterikrat na

Svojiga prijatla

Janeza Pirnata, korporala.

Iz deržavniga zbora.

Na dalje je deržavni zbor od 19. do 25. tega mesca enoglasno sledeče ustavne postavne sklenil:

„Svoboda osebe (persone) je zagotovljena.“

„Nobeniga ne smejo postavnemu sodniku odtegniti; privilegirane in snemne sodbiša ne smejo biti.“ (To se pravi: Enaka pravica je za vse — ne pa de bi en stan eno, drugi stan pa drugo sodnico imel. Vsak pregrešek mora enaciga sodnika imeti, nej ga dopernese žlahtnik ali pa delavec; malarji malajo pravico z zavezanimi očmi, ki ne dela razločka med stanovi).

„Nihče se ne sme zapreti drugači, kakor po povelju sodnika iz gotovih vzrokov; samo takrat se sme tudi brez povelja zapreti, ko je bil na hudodelstvu ravno zalezen.“

„Ukaz za zapéro se mora vjetimu berž podati, ali pa zadnjič v 24 urah potem, ko je bil vjet.“

„Vsak, kteri je bil od služabnikov, ki so v očitno varnost postavljeni, vjet, se mora v 24 urah svoji postavni sodbi izročiti, ali pa izpustiti.“ (Neizrečena krivica je bila dozdej ta, de so eniga in družiga po več dni, tednov ali clo mescov v ječah mezdili, predin je začel sodnik njegove pregrehe še le preiskovati. Ne vé mo: ali bo ravno 24 ur dovolj, de se bo pregreha preiskala in de se bo mogel pregrešnik v tem času svojemu sodniku izročiti — to pa je práv in mora biti, de sôdbe hitro tekó; dozdej so se ravnale večidel práv po polžovim.)

„Vsak obdolžen nej se v prostosti (ne v ječi) sodi proti tem, de poroštvo ali kavcjon zastavi, ktero sodnik po postavah odloči, ako niso po kaznovavnih postavah odločene okolišine take, de se mora obdolžen zapreti.“ (Za

*) Mende od gosp. Tysna, ki je že več lét zvest prejemnik Novic in jih tudi v ptuji deželi ni v nemar pustil.

Vredništvo.

vlačugarje, tatove in roparje takó noben pošten človek ne bo porok, sicer se pa vender zna zgoditi, de ni vsak, ki je kakiga pregreška obdolžen, tudi v resnici pregrešnik; za taciga, posebno če ima družino prerediti, je práv, če se v prostosti sodi in se le potem zaprè, kader je bil kriv spoznan in obsojen.) —

„Opravila pred sodništvam v deržavljanskih in kaznovavnih zadevah (Civil- und Strafsachen*) so občinske (očitne) in ustne (z besedo). Sneme od te postavne določi postava.“ (To je velika dobrota, de vse take sôdbe bojo očitne in z besedo opravljene. Če bi pa kaka pravda utegnila posebno nesramne in pohujšljive reči zadeti, pa ne bo očitna, in to je tudi práv.)

„V kaznovavnih zadevah veljá zatožbina pravda. Prisežne sodništva imajo vsakokrat pri politiških in tiskarnih pregreških krivico ali nekrivico spoznati (ali razsoditi).“

„Nihče se ne sme zavoljo kakiga kazniviga djanja vnovič pred sodbo postaviti, če ga je bilo prisežno sodništvo ravno zavoljo tega djanja že enkrat „nekriviga“ spoznalo. Le takrat se zna to zgoditi, ako je bilo celo prvo opravilo zaverženo.“ —

Pri novi volitvi zborniga predsednika je bil Smolka predsednik izvoljen, Hein in Pretis pa sta bila predsednikova namestnika izvoljena.

Na vprašanje gosp. Ambroža zavolj gojzdnih pravic (poglej 4. list Novic), je odgovoril minister Stadion: „de te pravice še ostanejo, kakor so bile poprej, dokler ne bo ta reč popolnoma dokončana; — de pa kmetje predelječ segali ne bojo, nasproti pa tudi de ne bojo grajšine kmetam njih pravice kratile, se imajo gojzdne postavne zvesto spolnovati.“ (Poglej: ministerski ukaz v današnjim listu).

Gosp. Ulepič je v zboru vprašal ministra: „ali se bo v Ljubljani vseučiliše (Universität) napravilo, kjer je za obširni obsežek slovenskih deželá tako potrebno.“ Če ima enakopravnost (Gleichberechtigung) resnica biti, morajo slovenske dežele vseučiliše dobiti, kjer pravo omikanje jezika in izobraženje splošno v narodskim duhu zamore le iz vseučiliša izvirati. — Željno pričakuje cela Slovenija odgovora ministerskiga!

Novičar iz Ljubljane.

Somenj v Ljubljani o sv. Pavlu je bil zavoljo dveh rečéh imeniten: vreme je bilo kakor spomladi, kupcev pa je bilo toliko, de kramarji že davnej niso toliko skupili, kakor ta somenj; to je znamenje, de je še veliko denarja med ljudmi, čeravno so večidel le s popirjem barantali. — „Veseli dan“ ali „Matiček se ženi“, vesela igra v gledišu pred somnjem ta dan od slovenskiga društva napravljena, je ljudém močno dopadla; gledišje je bilo tako polno, do se je vse tērlo, in slovenskimu društvu je ta igra čez vse stroške naklonila gotovih 124 gold. Vsaki dan se bolj prepričamo, de tudi Ljubljana na Slovenskim stoji, čeravno nekteri še tega zapopasti ne morejo. — V Žabnici med Krajnjem in Loko so vjeli kmetje unidan 2 nar večí tatova; eniga so takó nabili, de je kmalo umerl. Od ravno te tatinske družbe so pa kmalo potem tudi dva vjeli na Jezeru (Seeland) na Koroškim — in tako se bo razkropilo gnjezdo tatov, ktere kmetje že davnej zalezujejo, pa jih dozdej niso mogli v pest dobiti. Práv je, de se taki derhali močno na pete stopa — ubijati pa vjete, to pa ne gré; sej je sodna gospóska, de jih sodi in kaznuje. — Gosp. Ambrož je na pritožbo v Slovenii (2. list), de za slovenske de-

*) Če nam vé kdo za besedo »Civil« dobro slovensko besedo povedati, ga prosimo, nej nam jo na znanje da. Beseda »Civil« ima obširin pomén. Vredništvo.